

Petőfi-kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban. Világért sem állítanám, hogy az évszázadi Petőfi-ünnepnek végtelen sorát túlzásnak érzem. Altalán, lehet-e e részben bármiféle határt szabni? bárkinek áldozó kedvét kirekeszteni az áldozásból? csupán a bölcsesség szavát lesni (talán hiába), a hívó együgyűségét pedig elnémitani? Petőfihez joga van mindenkinek.

De bizonyos, hogy a hódoló-alkalmak sokasága nem éppen a legdúsbabb termő-alkalma a Petőfihez méltó megnyilatkozásoknak. A Petőfi-méretű nagyságokhoz igazában talán csak — önmaguk méltók.

Ezért hiszem, hogy a Nemzeti Múzeum a hódolat legnemesebb módját választotta: az ünneplő magyaroknak — mint templomban a hívőknek a monstrenciát — magát a költőt mutatja fel, önnön káprázató fényében. Aligha akad magyar, akinek meglepetés volna ez a gazdagság (az *érzésünk* ebben feleslegessé tesz minden statisztikát), de másrészt olyan sem igen akad, akinek jól ne esnék e gazdagságot ezen a kiállításon ilyen közvetlen, érzékelhető módon áttekinteni.

Íme: egy nemzeti kincsünk, amely legparányibb kárát sem váltotta szörnyű megcsönkítettásunknak! E hatszázat meghaladó könyv meg kézirat minden sorában ott él a sértetlen Magyarország; és Petőfi-nek minden sora ott él nemzetében.

Ezek a megszentelt sorok valóban „az istenség szent levelét“ tárják a kiállítás látogatói elé, kivált azokon a lapokon, amelyeket a költő gyönyörű tollvonása avatott a kegyelet örök kincsévé. „Petőfi Sándor kincse“ — ezt írta be a költő egyik kedvelt könyvébe, amely szintén ezen a kiállításon látható. „A magyarság kincse“ — ezt kellett volna felírni arra a tárlóra, amelyben kéziratjai sorakoznak. Tizenhárom éves korából való a legrégebbi kézvonása, huszonhat éves korából

a legutolsó. Amaz egy aszódi kisdíák levele egyik iskolapajtásához; diáksorsról beszél és — katonai dicsőségről ábrándozik; legalább is a levél végére lovas katonát rajzol, s a huszár tarsolyára, meg a lótakaróra odakanyarítja az *A*(lexander) *P*(etrovics) kezdőbetűket. Az utolsó kéziratot azután valóban katona írja: Bem hadsegéde. Ez költemény (*Szörnyű idő*), egy nemzet sorsáról beszél, és — hattyúdálává lesz költőjének.

E két határ között a többi kéziratok emlék a legnyugtalanabb pályafutás, a megénekelt „Tarka élet“ száz változatról szól, a költői hangnag is megannyi változatán, a halk lehellettől az indulatok detonációjáig. *S e* hang (sóhaj vagy robaj) ma nem kevésbé friss és tiszta, mint születése percében.

A Júlia-dalok közül azok láthatók itt, amiket nemcsak hogy hozzá írt, hanem neki írt is le. A Petőfikaligráfia ezekben már valóságos írásmintává szépül. „Az ősz utolsó virágai“t — ebben a leírásban — maga a költő nyujtotta át az erdői várkissasszonyoknak.

Akad a gyűjteményben első fogalmazás is, ceruzás följegyzés, meg hevenyészett emlékvors; kúsa, hánya-veti betűrovás ezek között sincs. A rendtartásnak, a maga művészete iránt érzett felelősségnek valami ritka őszöne volt eleven ebben a lángelmében, akit sokáig a bohém fegyelmetlenség példaképévé hamisított az éretlen utánzóhad.

A kiállításon van olyan darab is, amely már a költő életében is a Nemzeti Múzeum tulajdona volt. Kéziratok emlék viszont újabb száz esztendő múlva sem igen lesz több, mint amennyi ezúttal látható. Lap-pangó vagy nyilvántartatlan Petőfikézírás nem sok lehet. A múzeumi könyvtár a legközelebbi multban is szerzett ugyan igen érdekes Petőfi-levelet (a *Levelezés* tárlójában ez az 1. számú darab), hanem szövege en-

nek is ismeretes volt már Baróti Lajos művéből.

A nyomtatásos anyagból két szekrényt, meg egy üvegfedelű asztalt foglalnak el Petőfi műveinek különböző kiadásai. A sorozat *majdnem* teljes. Merőben hiánytalan gyűjteménye e részben egyetlen könyvtárunknak vagy múzeumunknak sincs. Jellemző, hogy az a könyvkiadóvállalat, amely Petőfi kiadójának, Emichnek örököse s a Petőfi-műveknek évtizedeken át egyedül jogosított közrebocsátója volt, a maga kiadványaiból sem őriz teljes sorozatot.

A Petőfi-kiállításnak ez a csoportja azt is érdekelheti, aki 1843-tól (ekkor jelent meg Petőfinek első könyvalakú munkája, a *Koros hölgy* fordítása) 1923-ig, tehát nyolevan éven át, meg akarja figyelni a tipográfia s a könyvkötés fejlődési fokait. Az egykorú kiadások nyomdailag általán igen tetszetősek, s kötésük sem ízléstelen. A század vége felé azután a stílusok képtelen vegyítése, majd meg a szecesszió hóbortja elképesztő „díszműveket” hoz létre. Ekkor készülnek Petőfiből is olyan kiadások, amínöket egyik írónk „hittérítö-ízlésűeknek” keresztelt el; vadak között nyilván mély hatást is lehetne velük kelteni. Végül a huszadik század újra észbe kap; keresi a formszépséget a betűkben is s a könyvtáblákon is. Az évszázados fordulóra is több nemes ízlésű, Petőfi köntösű is elfogadható kiadás készült. Hanem azt is meg kell mondani, hogy ezeknek újsága sem igen egyéb — visszatérésnél a múlt divatokért elhagyott régi formákhoz.

A költőnek idegen nyelvekre fordított műveiből két szekrényre való nyujt a kiállítás. Az egyik szekrényt egészen megtöltik a német fordítások, a többi tizennyolc nyelvre való átültetések együttesen sem igen haladják meg amazok számát. Hiszen az angol, francia, olasz stb. tolmácsolások „nyersanyag”-át is sok esetben valamely német szöveg (legtöbbször a buzgó Kertbenynek elég gyatra munkája) szolgáltatta. Bízvást büszkélkedhetünk a Petőfi-fordításoknak e valóban tekintélyes számával, hanem irigyelni ezúttal igazán nincs okunk azokat, akik csupán e fordítások bárme-

lyikéből ismerhetik meg a nagy magyar lángelmét. Gondoljunk arra, hogy pl. a legteljesebb német fordítás olvasói is *Lenkei's Jahrhundert*-et találnak a *Lenkei százada* címűl!

A Petőfivel foglalkozó irodalom három szekrényt foglal el. Szemrevalóban megkapó sorozat, jelentőség dolgában már kevésbbé kielégítő; hiszen hetvenhárom év kötelességteljesítéséről tesz — bizony eléggé szerény — vallomást. Ennek is majdnem fele inkább csak amúgy *invita Minerva* íródott (doktori értekezések stb.), s a másik felét sem mindig a valódi mondanivaló ihlette, inkább csak a gyógyíthatatlan — írásvágy. Az is igaz, hogy többi nagyjaink sem nagyon dicsekedhetnek több olyan igazán jeles és érdemes könyvvel, mint aminő Petőfiről is jelent meg egynéhány.

Petőfi maga is vallomást tett róla, hogy „a sikerülés remek órái” fölöttebb ritkák. A vele foglalkozó művek összessége eléggé megbizonyítja e vallomás súlyos igazát.

A zene szárnyán is széles körökbe eljutott Petőfi költészete. De bizony a kóták közt is sok az olyan, amelyben zenei igaz értéket csak a hangjegyek alá nyomtatott — szöveg ad. A dalba leginkább kívánczó Petőfi-versek egynémelyikéhez senki sem nyúlt hozzá, viszont sorozatos *népdal*-kompozíciókat találunk éppen nem népdal-lelkű költeményekre. Sokat ezek közül valami alkalmi szükséglet hívott létre, s akik e szükséglet kielégítésére vállalkoztak, néha bizony még csak Petőfi művészetének teljességét sem ismerték. Pedig a zene nyelvén csupán az szólaltathatná meg méltóképp Petőfit, aki igazán, a rokonlélek megértőképességével ismeri; az ilyen azután a melódiaival is fel tudná kelteni a *numen adest* amaz érzését, amelyet Petőfi művészete multhatatlanul felébreszt minden valamennyire fogékony lélekben.

A kiállításon a zenei darabok is inkább statisztikai vagy kort jellemző érdekességükkel hatnak; mi-ránk ma pusztán külsejükkel is meghatók azok az első kiadványok (különösen a *Talpra magyar* nyomába siető próbálkozások), amelyek közül egynéhány még a költőnek dedikáltan jelent meg.

Valódi népolvasmánya hosszú évtizedeken át nem válhatott Petőfi költészeté; csupán kiadójával való szerződésének lejártakor öltözhetett ponyvaszerű kiadványok jellegzetes köntösébe, s mi tagadás: akkor sem került a népek szánt kiadások gondozása és terjesztése arra hivatott kezekbe. Petőfit megértheti a legtanulatlanabb magyar ember is! — hangoztatjuk nyakra-főre, ami részben semmiképp sem igaz, részben pedig igaz ugyan, de e téren meg se hogy sem gondoskodunk e „tanulatlan magyarok“-nak Petőfin való okos, tervszerű és célismerő neveléséről.

A kiállítás a népirodalomnak nagyszámú Petőfi-kiadványát tárja fel, de bizony a kalendáriumok címlapján a sok gyarló variánsban megjelenő haldokló Petőfi nem éppen az az út, amelyen a költőnek a faluban való meggyökereztetését legszívesebben látjuk.

Okosan válogassuk meg: mi való igazán a nép kezébe Petőfiből, s azt azután juttassuk is el a nép kezébe, ha mindjárt képes címlap nélkül is. S itt eszembe jut, hogy egy élelmes kiadó a *János vitéz* nagy operett-sikere alkalmából megkockáztatta, hogy valóban olesó kiadásban közrebocsássa Petőfi remekét. Belül Petőfit adta szószerint, de óvatosságból jónak látta a címlapra odanyomatni — Fedák Sári arcképét a daljáték címszerepében . . .

Valahogyan esonkának éreznők a kiállítást, ha az eszményi férj és apa csarnokában nem találkozunk a hitves s a gyermek: Júlia meg Zoltán alakjával. A nagyközönség talán ma is még nem éppen ünnepi érdeklődéssel, hanem valami „szenzációt“ fürkésző mohósággal fordul ama két üveges asztal fölé, amely az elhalványult fényű költő-ideál meg az elkallódott életű költő-ivadék emlékét idézi. De ez a kiállítás elvágtá az idegen irányokba elágazó szájakat, és lehetőség szerint csak annyit mutat meg ebből a két elhanyagolt pályából, amennyi bennünk Petőfi glóriás alakjára mutat vissza. Órizzze meg a kiállítás látogatója róluk is azt a sugaras képet, amellyel Petőfi verseskönyvében találkozik.

Szolgáljon büszkeségünkre mindaz, amit ezen az emlékkiállításon fölemelöt és megnyugtatót látunk;

amit pedig szívesen látnánk, de hasztalanul keresünk, az szolgáljon emlékeztetőül az elmulasztott kötelességekre.

Rédey Tivadar.

Színházi szemle. Ez ismertetéseknek nem céljuk a budapesti színházi élet minden újabb jelenségével szemben állást foglalni. Pusztán azokra az eseményekre fogunk szorítkozni, amelyek akár a színeszi munka és rendezés, akár színi-irodalmunk, akár pedig színházjáró közönségünk szempontjából tüneti jelentőségük.

Az idei színházi évad első zajosabb eseménye Molnár Ferencnek a Magyar Színházban előadott *Égi és földi szerelme* volt. A budapesti közönség és sajtó egy része tüntető magasztalásokkal fogadta a darabot s a „mélységes“, „magasztos“, „új drámai utakon járás“ jelszavai süvítettek a levegőben, sőt olyan kritikáink is akadt, aki *Faust* II. részével említette együtt. Ez évig dagadó hullámok azonban az első hetek után lassan elültek, s most már egy-két hónap távolságából hűvösebb szemlélettel vizsgálhatjuk a darabot is, az előadást is.

Molnár Ferenc írói kiválósága azokban az apró kis rajzokban, azokban az ügyes pillanatfelvételekben van, amelyeket a pesti élet egy-egy jellegzetesebb alakjáról lekapott. Ezeket a mulatságos apróságokban köztünk mozgó, velünk egy levegőt szívó embereket rögzített lemezre, s nem egy képe a főváros erkölestörténeti albumában állandó helyet nyert. Erre az irodalmi fajra predesztinálja a szerzőt nemcsak eleven és fürgé tekintete, hanem talán még inkább az, hogy elsősorban ötletíró, akinek alakító, szerkesztő képessége addig tart, ameddig egyetlen ötlete nyúlik. Mihelyt hosszabb futamokat próbál — kifulladás, és a mesterséges lélegzés eszközeihez kénytelen folyamodni. Ezért szenved ügyszólván minden hosszabb munkája valami gyógyíthatatlan szervi betegségben, ezért tart életük legtöbbször egyetlen évadig, ezért érezzük számtalanszor, hogy témája másfelé siklik, mint amerre indult s ezért kénytelen főötletét mindenféle al- és pótötletekkel agyonhalmozni.

Az *Égi és földi szerelemben* ez a jellemzően molnárferenci hiba még annyival súlyosodik, hogy mondanivalója öt felvonásra terpeszkedik széllyel és az elsősorban foto-